

Oksana Garachkovska

JOURNALISTIC AND EDITORIAL ACTIVITI OF MYKHAS TKACH

The article deals with journalistic and editorial activity of contemporary Ukrainian writer Mykhas Tkach. The author of the article elucidates key problems of M. Tkach's journalistic materials, journalistic analyzes of improvements: a hundred different genres of journalistic materials (notes, essays, articles, reviews, reports, interviews, etc.) in the local, regional and all-Ukrainian press, as well as two collections of cultural items, creative portrait painter of his native land, and mini-reviews "At the Turning Point of Centuries" and "Grains of Word".

It is presented Mykhas Tkach's creative experience as "Literaturnyi Chernyiv" chief editor. As editor, he is constantly working on its new design, the expansion of the group of authors, a variety of columns and increasing their thematic focus, relevance, national orientation to the young reader's worldview was formed on the basis of the traditions of Ukrainian history and culture. The creative experience of chief editor in times of economic difficulties can be useful for publishers and journalists of other Ukrainian magazines.

Key words: journalism, periodicals, editor, issue, magazine, essay, article, review, collection, book.

УДК 821.161.2.09-3-054.72"1920"

Ірина Жиленко

ЖОВТНЕВИЙ ПЕРЕВОРОТ І ЙОГО НАСЛІДКИ В УКРАЇНІ: ЖАНРОВА ПАЛІТРА Й ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ МАЛОЇ ЕМІГРАНТСЬКОЇ ПРОЗИ 1920-Х РОКІВ

У статті досліджуються малі прозові жанри на прикладі творів маловідомих українських письменників-емігрантів 1920-х років, вміщених на сторінках емігрантських часописів. Написані в жанрах оповідання, новели, нарису, легенди твори торкаються часів більшовицької навали і стражденного життя українців у післяреволюційний період.

Передчуттям майбутнього присвячені легенди й нариси. Революційне лихоліття й українське життя під владою більшовиків розглядається у новелах, оповіданнях, спогадах. Головний мотив, що об'єднує всі твори, — ненависть до нової влади й бажання якнайшвидшого звільнення від неї.

Твори малої прози містять філософські узагальнення, глибокі психологічні характеристики героїв, відчутні модерністські тенденції, натуралістичні елементи й ніцшеанські мотиви, — тобто ті процеси, що характерні для літератури початку ХХ ст. Обґрунтовується антибільшовицька позиція українців, звертається увага на художні засоби та прийоми, серед яких чільне місце займають фольклорні й екзистенціальні мотиви, символи природи й чисел, персоніфікація, порівняння, антитеза, гумор, повтори тощо.

Ключові слова: письменники-емігранти, революція, більшовики, жанри, художні прийоми.

Постановка проблеми. За час існування України як незалежної держави у літературознавство повернулося безліч імен письменників, які внаслідок Жовтневого перевороту й національно-визвольних змагань опинилися за кордоном. Їх діяльність знаходиться на вістрі дослідження науковців у галузях української літератури, журналістики, історії (О. Астаф'єв, О. Баган, О. Богуславський, Н. Буркалець, І. Василюшин, В. Власенко, І. Воронюк, Н. Мафтин, А. Портнов, В. Пушко, О. Рарицький,

Н. Сидоренко, О. Харлан та ін.), однак творчі здобутки багатьох емігрантських письменників ще залишаються поза увагою дослідників.

Актуальність нашої статті викликана необхідністю звернутися до історичного минулого України, представленого у творах недосліджених письменників-емігрантів, що залишили яскраві зразки малої художньої прози про українське життя післяжовтневого лихоліття.

Мета нашої розвідки — окреслити жанрове розмаїття і виявити художні особливості малої

емігрантської прози 1920-х років. Для досягнення такої мети варто виконати наступні **завдання**: визначити пріоритетні жанри їхньої спадщини і дослідити головні художні прийоми малої прози маловідомих письменників-емігрантів.

Об'єкт роботи — мала художня проза Х. Барановського, М. Диканька, Ф. Дудка, А. Коломийця, І. Мірного, Антіна Крезуба, Петра Північного на сторінках українських емігрантських часописів «Воля» (Відень), «Літопис» (Берлін), «Нова Україна», «Студентський вісник», «Стерні» (Прага).

Предмет — жанрова палітра й художні особливості малої емігрантської прози.

Об'єднаємо зазначені твори малої прози письменників-емігрантів у дві групи. До першої увійдуть твори, в яких показано передчуття майбутнього (легенди Івана Мірного і нарис Петра Північного). Друга група дає уявлення про революційне лихоліття й українське життя під владою більшовиків (оповідання і новели М. Диканька, Петра Північного, А. Коломийця, Ф. Дудка, спогади Антіна Крезуба, нарис Х. Барановського).

Звернемося до творів першої групи, де показано передчуття війни, голоду й фізичного знищення людей одне одним. Уродженець Сумщини Іван Мірний надрукував у «Новій Україні» в 1923 році переказ двох легенд, які розповсюджувалися, починаючи з 1914 року, на Київщині («Голий на шляху») і Чернігівщині («Дев'ять півнів»). Їх можна вважати пророчими, бо там ішлося про долю майбутнього України. Між собою не схожі, але об'єднані однією фабулою, легенди містять передрікання нещастя, об'єднаних символікою числа «три». У першій — герой дає настанову чоловікові, який йому допоміг: *«Настануть три роки війн великих, битимуться люде, потече кров річками, всю землю напоїть. А за ними прийдуть три роки — свої свої жертвимуть, повстане брат на брата й син на батька <...> Аж надійдуть ще три роки — нищитимуть людей голод, і мор, і пошести всякі, і злоба людська. І кістками вкриється земля божя...»* [11, 29]. В іншій легенді попові уві сні привидився Миколай Угодник, який сказав: *«Тії три трійці — то три недолі судилися — на дев'ять літ <...> Що три чорні півні — то три чорні роки: повстане зненависть і злоба людська, і стануть люде поміж собою як вороги, гірш за лютих звірів одне одного душитиме...»* [11, 30]. Справді, кожні три роки позначені були подіями світового масштабу. З 1914 року по 1917 рік — початок Першої світової війни й Жовтневий переворот, а далі — громадянська війна, «голод і мор», коли «замовкли святі дзвони божі». В. Губарев писав: «Катастрофічна посуха і неврожай 1921 ще більш загострили хлібну проблему. У 1922 році голод охопив у всіх українських губерніях до 5,6 млн осіб, або 25 % населення. Голодомор став не тільки

наслідком несприятливих природних факторів, а й політики більшовиків. За неповними даними, в 1922–1923 рр. з України було вивезено майже 18 млн пудів зерна: 2,5 млн пудів — у Росію і більше 15 млн пудів — на експорт» [3].

Глибокий філософський зміст життя, «як у дзеркалі», відтворює нарис Петра Північного «Сон» (1920). У творі вгадуються ніцшеанські мотиви, пов'язані з образами сонця, гір, натовпу. Використовуючи епітети й метафори («великий суворий ліс», «широка смуга голих скель», «голий камінь», «вогкий ліс», «свіже чисте повітря» тощо), автор показав шлях людства до щастя. Сонце й гори несуть на собі змістове навантаження символів щастя. Зазначимо, що символіка сонця завжди була привабливою для письменників, особливо у ці роки. Багато українських і російських письменників-емігрантів зверталось до нього, зокрема В. Винниченко («Сонячна машина»), І. Шмельов («Сонце мертвих»), М. Арцибашев («Вічний міраж») та багато інших. В уявленні Петра Північного щастя являло собою більшовицькі лозунги — написи на вершинах гір: «воля», «справедливість», «рівність», або ще якесь «приваблююче гасло» [13, 213]. Психологічні характеристики дають змогу виявити представників різних соціальних прошарків. Попереду — «окремі вожаки — фанатики та честюлюбці — голосно вигукували палкі промови, кличучи всіх за собою до великих ідеалів» [13, 213]. У цих передовиках, без сумніву, вгадуються більшовицькі лідери зі своїми незмінними гаслами революційних часів. Натовп, який слідує за ними гуртками або парами, не дивиться під ноги, тому «оступалися, спотикалися, нашттовхувались один на одного, падали, котилися далі і знову підіймалися на ноги і дряпалися вверх» [13, 214]. Ймовірно, це окремі партії, які виникли або продовжили активну діяльність напередодні революції. До щастя йшли й «обережні», що обмірковували кожен крок. Було тут багато блукаючих, які «не розуміли приваблюючого значення слів», тобто — неграмотне населення. Були й ті, хто жив бідно і не лише не бачив сонця, а й не знав про його існування. Йшли й сімейні пари, але перед ними поступово відкривалися інші обрії: народжувалися діти, починалися побутові проблеми, і сонце залишалося для них лише у згадках. Сонце вабило дітей, яких завжди цікавило щось яскраве. Діти кидали батьків і «дряпалися вверх» [13, 214]. І справді, у революції активну участь брала молодь. Дослідники писали, що «вибуховим» у молодіжному русі став саме 1917 рік. «Від Лютневої буржуазно-демократичної революції, враховуючи початок 20-х рр., молодіжний рух в Росії був у повному розумінні сукупністю різноманітних юнацьких об'єднань, народжених ініціативою самої молоді» [9].

Розглянемо, як народні й філософські «процтва» відбилися у творах малої прози другої

групи. Інші оповідання Петра Північного розповідають вже про владу більшовиків, які відчували себе хазяїнами скрізь. У творі «Помилка» (1920) автор зазначає, що революція в маленькому хуторі не відразу була помітною, але коли прийшли більшовики, то настали важкі часи: «...свої комітетки відібрали хліб, сіно, забрали коней, корову, свиню» і «відправили на "голодаючих" робітників в Росію» [12, 78]. В «Утілітаристах» (1921) автор порівнює більшовицьку владу з бур'яном, який вдерся у напівзруйновану оранжерею і почав рости «у шапликах» [14, 51]. Діалог старого й малого — це суцільне звинувачення нової влади. Слово «*большовик*» дід використовує як лайливе стосовно Гриця, який вбив жабу, вважаючи її непотрібною істотою. Старий пояснює, що лише більшовики вбивають за те, що «ці люди їм зовсім непотрібні». Він влаштовує хлопцеві справжню міні-лекцію, розповідаючи, що вони «людей винищили», «країну сплюндрували», їхній засіб керувати державою — «приставляти до груді кулет і наказувати». Більшовики «зруйнували старий устрій і натомість улаштували карикатуру, де погані боки стали вже не смішні, але жахливі», вони створили країну лозунгів на кшталт «бий офіцерів, хай правлять совдепи!», «вбивай усіх буржуїв!». Вони вбивають, кого впіймають, нещадно катують людей у «чрезвычайках» тощо [14, 53]. Хлопцеві стає моторошно від тієї розповіді. Аж ось вийшла нагода зустрітися з ними. На очах у Гриця більшовики не тільки вбивають дідуся, але й вибивають у нього золоті зуби і забирають золоту «писну» [14, 54–55]. Письменник використовує антитезу, малюючи яскраву картину весняної природи і жахливу картину злодіянь нової влади, яка асоціюється у нього з чорним вороном, який полює на свою здобич.

Більшовиків боялися усі, особливо діти. Маленькому Грицикові з новели М. Диканька «Гадючий виродок» (1921) неспроста більшовик уявлявся «голим звіром», «з густою щетиною по всьому тілі і з великими вишкіреними зубами», у зубах він тримає «ніж, а в руках сокиру, бо він всіх людей ріже» [5, 254]. Чекаючи саме такого більшовика, дитина, звичайно, не вгадала у постатях, що зайшли до оселі, саме тих «звірів». Коли татко пішов «стріляти більшовиків», Грицик зрадів гостям і, чемно привітавшись і вклонившись, назвав себе: «Українець і майбутній козак». Навіть не сподівався хлопчик, що звірі можуть мати людську подобу. Мати, що впала навколпшки й заголосила, не встигла вступитися за дитину, як «передній схопив Грицика за ніжку, розмахнувся», назвавши його «змеїним отродьєм», «свиснув ним у повітрі і з звірячою силою хряснув Грициковою головою об лутку» [5, 255]. Натуралістичні елементи, використані автором, дозволяють передати злобу та лють більшовиків до українців, що борються за незалежність від москальської влади. Смерть

дитини в новелі символізує знищення більшовиками «на корню» вільнолюбного народу України.

Інший твір М. Диканька, «Дідова революція» (1927), містить фольклорні елементи, передає мову головного персонажа — діда Євмена. Розпочинається оповідання по-казковому: «Жив собі дід та баба». У ньому автор показав історію життя від царських часів до революційних і зумів передати настрої українських трударів, які не визнавали ні революції, ні більшовицької влади, ні будь-якої несправедливої. Дід Євмен усіляко відмовлявся, але його все ж було призначено «*пред-ком-незамом*», і тоді він виголосив першу й останню у своєму житті промову, у якій, зокрема, сказав: «...нащот комунії — ми не согласні. Революція нам, можна сказати, без діла: одно стрібленіє народа...» [4, 47]. З хлібом-сіллю вийшов дід зустрічати «Онікіна» (Денікіна), але й від тих отримав «двадцять п'ять шомполів». Забрали й денікінці у діда останню худобу. І не може зрозуміти він, як жити: «ті були — брали, ці беруть — та ще й б'ють». Лежить він на печі «на голій черені (жита вже немає)» і думу думає, «України дожидається» [4, с. 49]. Поєднання фольклорних елементів, народного гумору, своєрідної лексики діда, який так чекав «кввордую владсть», і головне — вболівав за Україну — робить оповідання колоритним і наближує до реалій тогочасного життя.

У формі нарису подає картину побаченого в Україні Христофор Барановський із Київщини. Красномовна назва — «Із краю божевільних та злочинців» (1920) — сама склалася у нього після трьох тижнів, проведених у восьми містах. Головний прийом — антитеза. Автор порівнює, яким бачив життя людей раніше і тепер: «...колись кипіло таке бурхливе, рухливе життя, переповнених гарно вбраним людом <...> тепер вяло, апатично, без мети й ціли тиняються голодні, бліді, виснажені, завше втомлені» [2, 345]. Людей турбує єдина думка — чи буде що їсти. Барановський вражений зруйнованими і розграбованими будівлями, зачиненими заводами й майстернями. Він уявляє села, через які проходили різні війська, «з котрих одні тільки грабували населення, другі грабували й розстрілювали, а треті грабували, розстрілювали й палили» [2, 345]. Тут нам уявляються і денікінці, і анархісти, і більшовики. Автор з боєм, звертаючись до українського і «братнього великоросійського» народу, задає низку риторичних запитань. Деякі з них звучать актуально і сьогодні: «Нащо ви, брати мої, зробили з багатой країни, з країни — житниці Європи, — нащо ви зробили з неї країну руїни, країну голоду, холоду і смерті?» [2, 346].

У імпресіоністичному стилі написав Авенір Коломиєць оповідання «Яр» (1928). Автор використовує прийом персоніфікації й антитези. Природа тут, мов жива: «сонце кидає в яр

проміння», «задумалась береза», «віями кліпнули зорі». Яр — мов символ історії, занесеної піском. Він усе пам'ятає і зберігає: і ту страшну ніч розстрілу контрреволюціонерки десятирічної давнини, череп якої «навіть з волоссям на тім'ї» знайшли діти, і літери на корі дерева («...чорніла смерть на білій шкірі»), і кулеметну стрілянину, результатом якої стало багато трупів, занесених роками. «Не всіх забрали в домовини. Закидали жовтим піском почорнілі тіла», — пише автор [10, 6–7]. Письменник М. Арцибашев, непримиренний борець із більшовизмом, писав: «...у Москві протягом декількох місяців 1921 року кількість жертв, полеглих тільки на одній міській бойні, коливалося від 1500 до 2000 осіб в місяць. Що можуть дати ці випадкові цифри, коли навіть в маленьких повітових містечках трупи розстріляних іноді складалися в штабелі, як дрова? Коли в підвалах чека доводилося робити бетонні підлоги і стоки для спуску крові? Коли у ялтинського молу волосся розстріляних і кинутих в море жінок, покриваючи хвилі, утворили ніби новий вид морських водоростей? <.. > коли в київському міському саду, де взимку проводилися розстріли, земля настільки просякла кров'ю, що навесні <...> почала видавати сморід могили?» [1, 183].

Антін Крезуб (справжнє ім'я Осип Думін) у спогадах «За хлібом» (1924) розповідає про важкий 1921 рік, коли усі в Україні свято вірили: «якщо, не зараз, то певно в осені українська армія з закордону прожене більшовиків з України» [8, 292]. Було настільки сильним це бажання, щоб «прийшов хоч і сам чортяка», лише б прогнати ненависну владу. У Арцибашева теж є подібні думки, про що маємо публікацію [7, 88–94]. Антін Крезуб пише про жахливе становище в армії, про голод: «Всякий тільки про те й думав в сій хвилі, щоб чим скоріше дістати шматок хліба». Муки голоду були нестерпними, герой говорив, що йому було байдуже, куди й з ким ідти, щоб лише заспокоїти «той клятий голод» [8, 295].

Екзистенційні мотиви домінують в оповіданні Ф. Дудка «Дісонанс» (1922). Його герою у в'язниці дождається «останнього, непоправимого і неминучого». У творі повторюються слова «жах», «сум», «туга», «самотність», «страшний» та інші. Навколо

нього — «страшна свідомість», «холод зловісної правди», «те страшне, «з холодними шкляними очима», «чуття страшного болю», «страшна безсилість», «жахлива симфонія туги і страшного одчаю» [6, 63–64]. Усвідомлення того, що його не одного ведуть на розстріл, а разом з дівчиною, до якої раптом у ці страшні хвилини прокидається несласанна ніжність, що затьмарює навіть те, що його чекало («ішов я, мов з нареченою під кривавий вінець смерті»), а потім несподіваний порятунок дають невимовну радість: «Ми живі... Хай живе життя...» [6, 67].

Таким чином, проаналізувавши оповідання, нариси, новели та інші жанри малої прози письменників-емігрантів, ми з'ясували, які жахливі наслідки для українців принесла більшовицька влада. Передчуттям майбутнього лиха присвячені легенди І. Мірного й нариси Петра Північного. Революційне лихоліття й українське життя під владою більшовиків розглядається у новелах, оповіданнях, спогадах, картинах М. Диканька, Ф. Дудка, А. Коломийця, Х. Барановського, Антіна Крезуба. Головний мотив, що об'єднує усі твори, — ненависть до нової влади і бажання скорішого звільнення від неї. Вони містять філософські узагальнення, психологічну характеристику героїв, натуралістичні елементи, в них відчутні модерністські тенденції та ніцшеанські мотиви, — тобто ті процеси, що характерні для літератури початку ХХ ст. У роботі обґрунтовується антибільшовицька позиція українців, звертається увага на художні засоби і прийоми, серед яких чільне місце займають фольклорні й екзистенціальні мотиви, символи природи й чисел, персоналіфікація, порівняння, антитеза, гумор тощо.

Образи діда й дітей — найбільш поширені в емігрантських творах авторів 1920–30-х років. Зустрічаються вони не лише у вищезгаданих творах, а й у оповіданнях Лесі Верховинки, О. Коннор-Вілінської, Дмитра Тягнигоре і багатьох інших. Дід — це символ життя, а діти — завжди його майбутнє. Вбивство Грицика в оповіданні М. Диканька символізує знищення самої України. Однак більшість творів письменників-емігрантів має оптимістичне закінчення, і це вселяє віру й надію сьогоднішнім українцям.

ДЖЕРЕЛА

1. Арцибашев М.П. Записки писателя (1907–1927). Дьявол / М.П. Арцибашев. — М. : НПК «Интелвак», 2006. — 792 с.
2. Барановський Х. Из краю божевільних та злочинців / Х. Барановський // Воля. — Відень, 1920. — С. 345–346.
3. Губарев В. Исторический очерк о нэпе на Украине и причинах его свертывания в конце 20-х годов [Електронний ресурс] /В. Губарев. — Режим доступу : http://history.ukraine-in.ua/unr_ussr/istoricheskij-ocherk-nepe
4. Диканько М. Дідова революція / М. Диканько // Нова Україна. — Прага, 1927. — № 1–2. — С. 46–49.
5. Диканько М. Гадючий виродок / М. Диканько // Воля. — Відень, 1921. — 14 травня. — С. 254–255.

6. Дудко Ф. Дисонанс / Ф. Дудко // Стерні. — Прага, 1922. — Ч. 1. — С. 63–67.
7. Жиленко І.Р. Гражданская позиция М. Арцыбашева в публицистике эмигрантского периода / І.Р. Жиленко, Д. Павлова // Філологічні трактати. — 2015. — Том 6. — № 4. — С. 88–94.
8. Крезуб А. За хлібом / Антін Крезуб // Літопис політики, письменства і мистецтва. — Берлін, 1924. — 17 травня. — С. 292–298.
9. Криворученко В.К. Юношеское движение России. 20–30-е годы XX столетия [Електронний ресурс] / В.К. Криворученко, Л.С. Цветлюк — Режим доступу : http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2011/3/Krivoruchenko-Tsvetliuk_Juvenile-Movement/
10. Коломиєць А. Яр / А. Коломиєць // Студенський вісник. — Прага, 1928. — Ч. 11–12. — С. 6–7.
11. Мірний І. Дві «пророчи» українські легенди / І. Мірний // Нова Україна. — 1923. — Ч. 6. — С. 28–30.
12. Північний П. Помилка / Петро Північний // Воля. — Відень, 1920. — 9 жовтня. — С. 76–82
13. Північний П. Сон / Петро Північний // Воля. — Відень, 1920. — 7 серпня. — С. 213–214.
14. Північний П. Утилітаристи / Петро Північний // Воля. — Відень, 1921. — 3 липня. — С. 50–55.

REFERENCES

1. Artsybashev M.P. Zapiski pisatel'ia (1907–1927). Diavol / M.P. Artsybashev. — M. : NPK «Intelvak», 2006. — 792 s.
2. Baranovskiy Kh. Iz kraiu bozhevilnykh i zlochynstiv / Kh. Baranovskiy // Volia. — Vena, 1920. — S. 345–346.
3. Gubarev V. Istoricheskii ocherk o NEPE na Ukraine i prichinakh yego svertyvaniia v kontse 20-kh godov [Elektronnyi resurs] / V. Gubarev. — Rezhim dostupa : http://history.ukraine-in.ua/unr_ussr/istoricheskiiy-ocherk-nepe
4. Dikanko M. Didova revoliutsiia / M. Dikanko // Novaia Ukraina. — Praga, 1927. — № 1–2. — S. 46–49.
5. Dikanko M. Hadiuchy vyrodok / M. Dikanko // Volia. — Vena, 1921. — 14 travnia. — S. 254–255.
6. Dudko F. Disonans / F. Dudko // Sterni. — Praga, 1922. — Ch. 1. — S. 63–67.
7. Zhilenko I.R. Grazhdanskaia pozitsiia M. Artsybasheva v publitsistike emigrantskogo perioda / I.R. Zhilenko, D. Pavlova // Filologichni traktaty. — 2015. — Tom 6. — № 4. — S. 88–94.
8. Krezub A. Za khlibom / Antin Krezub // Letopys polityki, literatury i mystetstva. — Berlin, 1924. — 17 travnia. — S. 292–298.
9. Krivoruchenko V.K. Yunosheskoie dvizheniie Rossii. 20–30-yie gody XX stoletii [Elektronnyi resurs] / V.K. Krivoruchenko, L.S. Tsvetliuk — Rezhim dostupa : http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2011/3/Krivoruchenko-Tsvetliuk_Juvenile-Movement/
10. Kolomyiets A. Yar / A. Kolomyiets // Studentskyi visnyk. — Praha, 1928. — CH. 11–12. — S. 6–7.
11. Mirnyi I. Dvi «prorochi» ukrainski lehendy / I. Mirnyi // Nova Ukraina. — 1923. — Ch. 6. — S. 28–30.
12. Pivnicnyi P. Pomylka / Petro Pivnychnyi // Volia. — Vena, 1920. — 9 zhovtnia. — S. 76–82
13. Pivnicnyi P. Son / Petro Pivnychnyi // Volia. — Vena, 1920. — 7 serpnia. — S. 213–214.
14. Pivnychnyi P. Utilitaristy / Petro Pivnychnyi // Volia. — Vena, 1921. — 3 lypnia. — S. 50–55.

Ирина Жиленко

ОКТАБРЬСКИЙ ПЕРЕВОРОТ И ЕГО ПОСЛЕДСТВИЯ В УКРАИНЕ: ЖАНРОВАЯ ПАЛИТРА И ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ МАЛОЙ ЭМИГРАНТСКОЙ ПРОЗЫ 1920-х ГОДОВ

В статье исследуются малые прозаические жанры на примере произведений малоизвестных украинских писателей-эмигрантов 1920-х годов, помещенных на страницах эмигрантских журналов. Написанные в жанрах рассказа, новеллы, очерка, легенды произведения касаются времен большевистского нашествия и страдальческой жизни украинцев послереволюционного периода.

Предчувствию будущего посвящены легенды и очерки. Революционное лихолетье и украинская жизнь под властью большевиков рассматривается в новеллах, рассказах, воспоминаниях. Главный мотив, объединяющий все произведения, — ненависть к новой власти и желание скорейшего освобождения от нее.

Произведения малой прозы содержат философские обобщения, глубокие психологические характеристики героев, в них ощутимы модернистские тенденции, натуралистические элементы и ницшеанские мотивы, — то есть процессы, характерные для литературы начала XX века. Обосновывается антибольшевистская позиция украинцев, обращается внимание

на методы и приемы, среди которых видное место занимают фольклорные и экзистенциальные мотивы, символы природы и цифр, персонификация, сравнение, антитеза, юмор, повторы и многое другое.

Ключевые слова: писатели-эмигранты, революция, большевики, жанры, художественные приемы.

Iryna Zhylenko

OCTOBER REVOLUTION AND ITS CONSEQUENCES IN UKRAINE: GENRE VARIETY AND FICTIONAL FEATURES OF FLASH EMIGRANT PROSE OF THE 1920S

The article researches flash prose genres of little known poets-emigrants of the 1920s, which are reflected in the pages of emigrant magazines. The works, written as stories, short stories, essays and legends, touch on the times of the Bolshevik invasion and the Ukrainians' miserable life during the post-revolutionary period.

Legends and essays are devoted to the premonitions of the future. Revolutionary hard times and Ukrainian life under the dominion of Bolsheviks is considered in short stories, stories and memories. The main motive, which unites all the works, is hatred to the new authority and a desire to become free from it as soon as possible.

Flash prose works contain philosophic generalizations and deep psychological characters' features; they have modernist tendencies, naturalistic elements and nietzschean motives, i.e. those processes which were typical of the literature at the beginning of the 20th century. Antibolshevist Ukrainians' position is substantiated; attention is paid to artistic devices among which there are folk and existential motives, symbols of nature and numbers, personification, comparison, antithesis, humour, repetition etc.

Key words: writers-emigrants, revolution, Bolsheviks, genres, artistic devices.

УДК 821.112.2-31.09

Кирило Ігошев

РЕВОЛЮЦІЙНІСТЬ ПОЕТИКИ «ЧЕТВЕРТОГО ЧАСУ» В РОМАНІ-СПОГАДІ Г. ГРАССА «ЦИБУЛИНА ПАМ'ЯТІ»

У статті автор розглядає часопростір у його реальному та художньому втіленні та окреслює основні характеристики художнього часу. За допомогою отриманих висновків автор статті аналізує поетику літературного прийому «четвертого часу» в романі-спогаді Г. Грасса «Цибулина пам'яті» та визначає основні характерні риси цього революційного прийому віддзеркалення художнього часу. Зазначається, що літературний прийом «четвертого часу» полягає у поєднанні минулого, теперішнього та майбутнього часових планів з вигадкою, що дозволяє урізноманітнити темпоральну організацію твору, наближаючи її до темпоральності реального життя. Також визначено, що використання прийому «четвертого часу» зумовлює появу вигаданих епізодів та симулякрів відомих історичних осіб у даному романі-спогаді, а також організацію композиції твору за допомогою методу монтажу епізодів в єдине ціле.

Ключові слова: поетика, часопростір, роман-спогад, «четвертий час», монтаж, симулякр.

З утвердженням постмодернізму в мистецтві література також не залишилась осторонь еволюційних та, подекуди навіть, революційних зрушень, спричинених цим новим художнім напрямом. Різні жанри та жанрові різновиди зрощуються, переплітаються, перероблюються та переосмислюються сучасними письменниками. В останні десятиріччя ХХ

та на початку ХХІ століття стають все популярнішими мемуарні твори. Але в умовах постмодернізму вони вже не можуть залишатися лише «книгами про минуле». Вони адаптуються до сучасних умов, поєднуючи у собі риси мемуарної та художньої літератури. Одним із проявів такого поєднання є жанровий різновид роману — роман-спогад.